Tečaj XVIII. **NOVICE** List 46.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo **vsako sredo** po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 14. novembra 1860.

Koliko zemlje se zgubí po poljskih potih in stezah.

Gledé na poljsko postavo, ki smo jo letos dobili, hočem tukaj le eno nepristojnost ali tako rekoč nemarno napako omeniti, ki se pri kmetijstvu tako pogostoma nahaja in ki toliko kmetijam veliko škodo prizadeva po preveliki potrati božjega darú, to je, ljube matere zemlje ob poljskih potih in stezah, — potrate pravim, ki je sedanji čas gotovo nihče zagovarjal ne bo. V starih časih, ob kterih niso bile zemljištva in kmetijstva še toliko vredne in s takim pridom obdelane, in kterih obdelovanje je kmetovavcom še velike stroške prizadjalo, kjer so se pridelki še po majhni ceni dobivali, in tudi davki niso bili na tako visoki stopnji, kakor dandanašnji, takrat gotovo ni bilo kmetovavcom tako zameriti, da so poljske poti in steze križem sèm ter tjè čez najlepše travnike, njive, vinograde razpeljevali, da so si le nekoliko korakov pota prikrajšali, ali se pa blatnih in močirnatih krajev ognili. Še dandanašnji se gojzdje nahajajo, v kterih je vse s poti prepreženo, kjer je tako rekoč več potov kakor dreves, kjer je po troje ali čvetero potov dostikrat blizo eden druzega v kak kraj napravljenih. Na veliko takih potih se nahajajo grabni z vejami in dostikrat s celimi drevesi nalašč prepreženi, da se dá čez nje voziti. — Če gré pot navzdol, se že močne drevesa sečejo, in zadej kolom pripenjajo, namesti da bi se s cokljami zaverale; pod klancom v pervi kerčmi pa se derva za kozarec cvička puščajo.

Pa gorjé takemu posestniku, kteri bi se prederznil, prepovedati takošen pot v gojzdu ali na travniku, ali zabraniti stezo čez njivo ali pa čez vinograd; boljše bi mu bilo, da bi rojen ne bil. Celi okraj ga sovraži. Iz gole hudobije napravijo njegovi sosedje sèm ter tjè več in širjih potov in stezá, in če se on tudi do njih oberne in jim reče: „Ljubi sosedje! sej imate drugo pot; tukaj mi delate veliko škodo; jez moram za svoj svet veliko davka plačati; ta pot ne stojí v nobeni mapi, in je tudi ravno tukaj nepotreben“. Al vse to nič ne pomaga; odgovoré mu zabavljaje: „Mi imamo pot tukaj že čez 30 let, toraj pravico, naj stojí na mapi in v gruntnih bukvah ali ne“. Ugovarja se mu, da je bil menda že takrat napravljen, kadar se ni na njegovem zemljišu še nič pridelovalo, ko je še celina in pušava bilo, — in tako nič ni opravil.

Taki ljudje, ki tako govoré in ravnajo, se deržé svoje umišljene pravice, če tudi ne morejo spričati, da sta pot in steza že 30 let stara; vsi opomini, prepovedi in rubljenja so zastonj, jih na pravo pot spraviti. Skorej bi djal, da taki ljudje imajo zares kosmato vest, in koračijo dostikrat brez vsega pota navprek čez travnike, njive in nograde, kar se v omikanih deželah gotovo nikjer ne nahaja.

Kako pa, če bi zdaj, ko so zemljišča več vredne, ko se od njih večji davki plačujejo in je tedaj treba, da se na vsako ped zemlje gleda, kako — pravim — če bi se posestniki takih zemljišč, čez ktere so potje in kolovozi napravljeni ali steze razpeljane, kodar jih prav za prav ni, na župane obernili, da bi pravični možje to reč natanko pregledali in presodili, ali je pot in steza tù in tam res potrebna ali ne? Če nista potrebna, bi mogla županija vaščanom na znanje dati, da tega in unega pota ni treba, da se ne smé več po njem ne hoditi ne voziti, in da stara navada takim potom in stezam ne dá nobene pravice, ampak je očitna potreba. Če bi pa župani tega ne hotli zapovedati, ali pa če se njih zapoved ne spolnuje, naj bi kantonska gosposka k temu pripomogla in to reč dala natanko pregledati, kako in kaj.

Ta preiskava je tem bolj potrebna, ker se dandanašnji le prerado vse verjame, če se je čez kakošen travnik, njivo ali gojzd le nekoliko časa hodilo (kar večkrat kak slab in neskerben gospodar dopustí), da tako mora tak pot ali steza biti, naj je potreben ali ne!

Da pa ni vselej mogoče nepotrebnih potov in stezá po pravdni poti odpraviti, vsak kmet lahko razume; tega mi ni treba posebej praviti. To zamore soseska sama, ali pa dotična kantonska gosposka najlože izpeljati, kteri potje ali steze naj se opusté, kteri pa obderžé.

V tej reči imamo pa še to napako v misel vzeti, in ta je: Od sv. Mihela do sv. Jurja misli vsak, da je ljudem in živini dopušeno, po vsakem travniku, senožeti ali njivi, kodar se komu poljubi, križem sèm ter tjè hoditi in živino pasti, češ, da ob tem času se nikjer škoda ne dela, če se tudi travnik ali njiva pomandra in potlači, da je gerdo. Dragi moji, to ne veljá! Ta misel je prazna. Kdor tako kvasi in travnike in njive poškoduje, bo pravdo zgubil, in storjeno škodo bo mogel plačati, če ga sosed zgrabi. Sv. Mihel ni dal nobenemu pravice, da bi se smel polastiti tujega blaga. Marveč ima sv. Mihel vago, s ktero meri vse pravično in vse nepošteno.

Kako je in kako bi bolje bilo na Pivki.

II. Poljedelstvo.

(Dalje).

Koliko več bi se pridelalo, ako bi se previdniše kmetovalo! Vse drugače je tedaj treba začeti. Ako res ni Pivčanov volja, raztresenih koščkov v večji kose zediniti, naj bi saj čedovanje po polji opustili in poljedelstvo si takole vredili:

Kadar kmet svojo njivico izorje, več ali manj njive štirih sosedov pohodi in sicer na vsakem koncu tako na dolgo, kakor je njegov plug dolg, kar ni malo, kdor si misli drevo in pred njim vprežena dva para živinčet; na vsaki strani pa, če ni zlo zlo neškodljiv, saj kolikor sta vol in človek široka. Vsak lahko vidi, kakošno škodo bi kmet napravil sosebno v mokrotnem vremenu, ako bi spomladi njivo oral, ktera se steza na sosedovo ozimino ali leží prek nje. Zato je prav pametno in dobro, da je polje v toliko delov razdeljeno, kolikor je poglavitnih setev in sadežev; in tako mora ostati, dokler je polje razmervljeno, ker tako kmetje vkup ležeče njive vsi saj v enem tednu poorjejo in si malo ali nič ne škodujejo. Treba pa bi bilo:

1. prenarediti poljski red nekoliko. Za ajdovimi njivami naj bi bile korenjeve in za temi še le krompirjeve.

Tako bi repa imela čas rasti in korenje se debeliti; krompirjeve njive bi pa bile lahko vselej o pravem času za pšenično ral prazne. To bi sicer v navado pognojevanja enmalo zmešnjave s pervega prineslo, pa nič ne dé, ako bi se v nov red prestopilo, bi bil veliko lepši, kot je sedanji. Pivčanje namreč gnojé perve pšenične njive, zadnjih pa ne, in ovsenih tudi ne, tako da dve leti zaporedoma nič gnoja na njivo ne pride. Potem pa dve leti spet pride; namreč v ajdove in krompirjeve njive, v korenjeve pa spet ne. Po mojem bi se pa njive boljši vsako drugo leto gnojile, kakor bomo spodej slišali.

2. Ral nekoliko ovreči. Zdaj orjejo najpred perve pšeničnice, in ko so te že obsejane, začnejo zadnje orati. Jez bi pa svetoval zadnje pšeničnice dobro gnojiti, v nje tudi rež in ječmen sejati in jih pred kot perve obdelati, zato da bi jih tudi pred kot perve požeti mogli. Zakaj pred požeti, bomo tudi pozneje slišali. Pervih pšeničnic bi pa ravno tako ne bilo treba gnojiti, kot zdaj zadnjih ne gnojé, ker bi prišle na dobro gnojene krompirjeve. Po tem redu bi tedaj vsako njivo vsako drugo leto pognojili, kar bi persti gotovo bol teknilo in rast bolj pospeševalo kot zdaj, kdor je že tak stiskavec ž njim, ali prav za prav, tak lahkomišljen zapravljivec, da ga raje zanemarja in preč meče, kakor na njivo vozi. Zakaj gnojili bi zmiraj drugi, četerti in šesti delj njiv, namesto da gnojé pervega, četertega in petega. Tako bi nobena setev ne prišla na zlo puste njive, in perst bi se nikoli tako ne izpila. Pa bodo Pivčanje rekli: „E kaj, oves nam lep zraste tudi na pustih njivah!“ Jez pa terdim, da bi oves še lepši zrastel na pognojenih njivah. Dalje: „Krompirjeva njiva mora biti dve leti zaporedoma pognojena, potem je krompir debel na nji“. Dobro rečeno! Menim, da bo vsak kmet to poterdil. Zato bi ne bilo napak, ako bi po nasvetovanem redu tudi v korenjeve njive saj malo gnoja pod brazdo vergli; gotovo bi se korenje, repa, fižol, bob, leča, in kar še v tiste njive pride, ne sperlo ne z gnojem ne z gnojivci. Zdaj mi bojo pa rekli: „Kje bomo toliko gnoja jemali!“ Kako bi se tega napada rešil! Težavno je termo iz glave zbiti; nemogoče bolnika ozdraviti, ki ne verjame, da je bolan. „Novice“ so že dosti podučnih spisov prinesle, kako naj bi si kmetje gnojnišča napravili, in kako z gnojem in gnojnico ravnali. Zato se mi nepotrebno zdi, vse to spet na dolgo in široko razkladati. Omenil bom tedaj le, česar je Pivčanom posebno in najbolj treba slišati.

Gnojnišča so na Pivki skoraj skoz in skoz na napčnem mestu in napčno narejene. Največ vasí namreč tako leží, da tla na eno ali drugo ali na vse straní od hiš visé. To je prav, zakaj zmirom je bolje, da je hiša na suhem kot na mokrem, ne le za pohištvo, ampak tudi za zdravje blaga in ljudí. Menda zato so pa Pivčanje mislili, da mora tako tudi gnojnišče ležati, ktero se nahaja pred ali za hišo. Če leží za hišo, se vsa gnojnica, tako rekoč sok gnoja, oceja čez vert na polje. Vertu pride sicer v prid, da je tak, da ga je lepo viditi; in če je za njim košenina, tudi nji v prid pride gnojnica. Al največkrat so njive sèm ter tjè tudi pustine. Če je pustina, vsak vidi, da je gnojnica na nji zaveržen zaklad. Če so njive, se razliva gnojnica po jamčih, od kodar jo dež spera, da ne pustí ne duha ne čuha za sabo. Še nerodniše leží gnojnišče pred hišo. Da ne govorim o nasledkih, kteri izvirajo stanovavcom take hiše v zdravji in v očéh bližnjih in tujih ljudí, omnim le, da gnojnica gré tako vsa pod zlo; voda jo spira ali po sredi vasí v kak kolovoz in po njem ali v kako strugo, ali se pa zgubí po kamniti gmajni.

Gnojnišča naj bi si za 3 ali 4 čevlje globokeje skopali za hlevom ali skednjem, ali če tega ni moč, saj bolj na vert kot pred hišo, ter ga z drevjem obsadili, bodi si že kakoršno hoče, da le dobro senco dela. Proti gnojniščini jami naj se oceja mokrota in blato iz celega dvorišča in iz vseh hlevov. Hlevi pa naj se pogostoma snažijo in izkidujejo, ne kakor nekteri delajo pustivši gnoj po dva mesca in čez v hlevu, da stojí blago z zadnjimi nogami veliko višje kot s pervimi. Da bi se pa kup v gnojni jami bolj narastel, bi bilo prav dobro ulice pred hišo in poleg verta, na kterih je navadno veliko blata in smetja, večkrat pometati in smetí na gnoj metati, kakor tudi gnoj s kako perstjo iz gmajne ali kjer je kak nepotreben grič, mešati, posebno za take njive, ktere so zlo plitve. Korist bi bilo na vse kraje.

3. Bi se morala žetev kolikor toliko pospešiti. Pivčanje žito tako dolgo zoreti dajo, da zernje samo iz klasja pada. Zato ga ni treba še le v kozolce staviti, kakor Gorenci in Dolenci delajo; temuč kar se dopoldne nažanje, se popoldne lahko omlati, če le ni njiva preveč plevélnata, bila. Da se pa trava v snopji posuší, ga pusté en ali poldrugi dan na polji ležati.

Pri ti priložnosti moram vendar omeniti, kaj in kako je s kozolci na Pivki. Naj pa nikdor ne cikne, da njemu osebno tù nasprotovam, zakaj tacih misel sem bil vedno, od kar sem se po raznih krajih Krajnskega ozerl in lastnosti Pivke bolj opazoval. In da bi se v ti reči posebno, kakor sem se v marsikaki drugi, morda preveč ne zatelebil, sem se pred posvetoval s Pivčanom, kterega moja domovina ponosno svojega imenuje in kterega med „Novičnimi“ dopisovavci „Novice“ same pravično med svoje pervake štejejo. Kar razodeti menim, je pa to-le:

Ker je polje na Pivki tako zlo razdrobljeno, ne vidim v takem ravnanji o setvi, kakoršno sem ravno kar zgorej popisal, toliko napčnosti in nespameti, kolikor nekteri, ki pridejo na Pivko iz krajev, kjer so kozolci potrebni, in tudi bi, kakor vsake pivške nadloge, tako pogrešanja kozolcov ne pripisoval le edini burji. Reva burja, koliko butaro so ji le pivški dopisovavci že na gerbo naložili! Sem že večkrat mislil: Zdaj je bo vendar že enkrat konec pod takim bremenom! pa ni dolgo, kar nam je spet čez Kras sem v Terst zlo zlo pihala. Je neki res taka, kot škratelj. Nikakor ne tajim, da bi ne bila burja huda nasprotnica kozolcom na Pivki; pa vendar vsacega zagotovim, da bi na Pivki ne le zidani, temuč tudi leseni kozolci zastran burje lahko stali, kakor ne le s ceglom krite in s kamnjem obložene hiše stojé, ampak še več visocih, s slamo kritih streh; in vendar ni burja za moje pameti še nobene čez Osojevnico odnesla. Huje kot serditost burje podira na Pivki kozolce, ali čem reči, jih postaviti ne dá, sedanji stan kmetij. Vprašam le: Kje naj si Pivčan kozolc postavi? — Mar na vertu za hišo? Da si bo na njem pripraven prostor naredil, bo moral saj pol verta, če več ne, ogoliti, in tako bo šlo še tisto pičlo sadje, ki ga zdaj dobiva, rakom žvižgat. In pa je treba tudi vediti, je li lega verta zato, in kako bodo kokoši gospodinile, in kar je pervo: kakošen dohod je do verta, — marsikak kmet bi moral doberšno pot na rami snopje v kozolc in iz kozolca nositi. — Ali morda na kakošnem zunaj vasí ležečem kosu poljá? Kosi bliže vasí ležeči so že tako dolgi, da bi kozolc cele dolgosti ne potreboval, morda še polovice ne. Ali kaj širokost pravi? Pravi, da bi si moral kmet pred in zad voza vojesa narediti; in ko bi h kozolcu voz snopja pripeljal ter ga spraznil, bi moral vole čez-nj prenesti, da bi jih na drugem koncu napregel ter voz ritnisko odpeljal; zakaj soseda na desni in levi ne vem, da bi toliko hlastenja po svojih kosih terpela, kolikor bi se ga pri obračanji storilo. Dalje je tudi tù vprašanje: ali ima kmet kos, ki se na kolovoz steza; veliko jih je, ki imajo dohod do lastnega le po ptujem. Blizo vasí tedaj kozolca ni moč postaviti drugači, kakor da se kosi razmenjajo, ali pa del polja odloči nalaš za kozolce. Pa če se toliko dá, zakaj bi se ne dalo vse polje razmenjati? — Dalje od vasí so njive in košenine dosti prostorne; pa kakošno delo bi to bilo, vsak lahko previdi. O žetvi bi kmet iz koscov krog vasí ležečih nekoliko celo skozi vas vozil h kozolcu, ki bi četert, morda pol ure delječ od vasí ležal, in o mlatvi spet od doma v

skedenj! Takemu početju bi se le bedak smejal, pameten bi pa z glavo majal in kozolčevavce miloval.

Da mokro leto, kakoršno je letošnje bilo, o žetvi veliko škodo dela, zoper ktero bi bili kozolci dobra pomoč, je gola resnica, ktere ni treba še le dokazovati; pa take leta so na Pivki, sodim, zlo zlo bele vrane.

Iz vsega tega sklenem, da morajo Pivčanje tako dolgo brez kozolcov biti, dokler bojo njih kmetije v sedanjem stanu. Kadar bojo pa polja porazmenjali in za hišami prostorne verte imeli (Bog vé, kdaj bo tako!), si bo lahko ta in uni poslopje razširil, ali prekelj po stebrih nabil; pa kdor tega poslednjega storil ne bo, da bo le sicer umno kmetoval, mu saj jez ne bom soldaških palic namirjal.

(Dalje sledí.)

O učiteljskem časniku.

Kar so „Novice“ dvakrat in tudi unidan „Glasnik“ spregovorili o osnovi novega slovenskega šolskega časnika, naj bi pač ne ostalo le pri praznih besedah, ampak besede naj bi postale resnica berž ko je mogoče. Da se večidel vès up prihodnjih boljših časov opira na dobro uravnane ljudske šole, tega tukaj ne bom ponavljal, — je bilo že dovoljkrat dokazano in je toraj brez vsega daljnega pripovedovanja jasno kot svitli dan. In akoravno stara, je pa vendar še vedno veljavna resnica, da kdor se sam ni učil, bo tudi drugim malo povedati vedil. Ako učniki hočejo toraj svojega častitega imena in svetega poklica vredni biti, jim je treba toliko urniši koračiti v omiki naprej, kolikor večji so upi, ki se edino le na šole opirajo, — da! učniki morajo biti v omiki toliko spredaj, da terjatvam sedanjega časa tako rekoč s pomagljivo roko že nasprot pridejo. Učiti se jim je toraj treba, mnogo mnogo učiti. Dobro vredjeni šolski časnik naj bi jim bil učnik, zlasti o vednostih, ktere vsakdanja pratika rodí. In tacih dandanašnji gotovo ni malo. Da bi dobrega učiteljskega časnika ne potrebovali, tega ne bo nihče terdil, kdor ima zdrave možgane v glavi. Al ena je prevdariti: Kaj misli večina slovenskih učnikov o tem, taistih namreč, kterim bi bil nov list to, kar je ribi voda. Kaj?! — bi utegnil tù marsikdo debelo gledati. Le počasi! Imeli smo časnik, po kterem marljivi učnik, ki se je bil svojega poklica zvest in si je liste enako skerbni bčelici v knjigo zvezati dal, še zdaj skerbno sega; več let nam je donašal razne poduke o šolstvu, lepe povesti, mične pesmice itd. Ktera nezgoda je zadala temu listu smertni udarec? Jez nočem tega praviti; zarudele lica večina slovenskih učnikov naj dajo odgovor na to! Pa — mi bo kdo ugovarjal — zdaj bi bilo vse drugač; takrat je bilo manj šol in učnikov itd. itd. Dobro! — pa prestopimo se v novejši čas, v nedavne dní. Marljivi gosp. Praprotnik je iskal za izdavanje napevov k svojim pesmam sto naročnikov. Kaj mislite, čemu ležijo od našega slavnega gosp. Rihar-ja pregledani in poterjeni napevi kakor zakopan zaklad lenega hlapca v tamnem predalu? Ako bi bili marljivemu skladatelju segli učniki z obilnimi naročili pod pazdiho, davno bi se bile že glasile mične pesme v čast Najvišjega po slovenskih cerkvah. Da, slovenski učniki, vse druge strune bomo mogli napeti; če ne, prišel bo čas, ko se nam bo tesno godilo. Da bi nas za ohranjenje lastnega časnika premalo bilo, kakor se tù in tam kaki glas vzdigne, tega ne moremo verjeti *); — meje našega jezika so predeleč raztegnjene. Da bi pisateljev manjkalo, bi bilo pač slabo spričalo o omiki slovenskih učnikov. Tudi zastran naročilnega dnarja naj nihče ugovora ne zblekne. Plača učenikov je v novejši dobi povsod tako določena, da za kakošne bukve še zmiraj kak krajcar ostane. Zakaj pa smo tudi poslani po farah? Da živimo sebi? O ne! Kaj pa bomo za Božjo voljo tudi počeli, če ne bomo zmiraj kaj novega zlasti slovenskega brali? Saj brati se pravi po besedah nekega slovečega pedagoga „pobirati“, in sam Izveličar pravi, da kdor ne pobira, raztresa. — Ljubljana! pokaži se nam zopet vnovič bela! Imaš može, kterim ni težava osnovati potrebnega in od vseh pravih učnikov željenega časnika; Vi pa, učniki, ne odrecite pripomoči, kajti največji dobiček bo Vaš. Bog!

Rodoljub Podratitovski.

*) Zakaj ne? Saj so skušnje, kakor ste ravno sami rekli, žalibog! to že učile. Pa tudi drugod samostojni šolski časniki težko izhajajo; število bravcov je premajhno. Poslednji list „Glasnika“ priporoča „Novicam“, naj bi tudi nadomestovale šolski časnik. Rade, ako bi jim prostora ne manjkalo, bi obširniše pisale o šolskih zadevah. Al več, kakor dozdaj, ne morejo. Kaj, ko bi pridni „Glasnik“ vzel to reč pod svoje krilo? Po naših mislih bi to najbolje bilo. S tem pa se ne zoperstavljamo samostojnemu listu nikakor. Poskusite! Vred.

Slovenske národne potrebe.

Spisal K. Žavčanin.

(Dalje in konec.)

Silna narodna potreba je tudi ta, da se uresničijo enkrat prava, ki gredo slovenskemu narodu kakor vsem drugim na svetu, namreč vpeljanje našega jezika:

1. V šole sploh. Res, da so ljudske šole sedaj dosti bolje kakor so tačas bile, ko sem jaz začel šolske klopi likati in ko so nam „herr lehrer“ vse nemški koj s početka že razlagali; mi jih nismo razumeli, to vem, stene, mislim, pa še manj! Namesto da bi nas bili naučili sto in sto potrebnih rečí, ki jih domači človek potrebuje, ako iz ljudskih šol prestopi v djansko življenje, in kterih se pozneje naučiti nobene prilike več nima, so le Nemce hteli iz nas narediti in z nami vès naš narod. Kaj to je namen ljudskih šol, da se narod izródi? Nikdar ne! Star pregovor pravi: izrod je najhuje povsod. Škoda za zlati čas, ki se tako zgublja, ker se na nobeno stran nič ne doseže. O tem, kakošne naj bojo ljudske šole, pa so pisale „Novice že toliko, da ne bodo o tem dalje govorile, kakor tudi o gimnazijalnih šolah ne, nadjaje se, da bojo naši deželni zbori spoznali si za sveto nalogo, s krepko besedo potegniti se za to, kar je poterla narodova, pa tudi njegova pravica.

2. Naj se vpelje slovenščina v urede, (kancelije), ki imajo z ljudstvom opraviti. Pervi dan, rečem, bo zginila tista nezaupljivost, ki je našim kmetom pri občenji z nemškimi uredniki značajna. Kako važen je na pr. narodni jezik za sodnije, to zamore le pravoslovec zapopasti. Čisto proti pravoslovju je, da se zapisniki (protokoli) ne pišejo v tistem jeziku, v kterem se izprašuje, ker dostikrat ena sama beseda napčno prestavljena in v zapisnik zapisana, dela velike zmotnjave in more narediti tudi krivo sodbo.

3. Naj se naš narodni jezik upelje v cerkev, kjer še ni vpeljan. Imamo na mejah slovenskih žup (far) in tudi po mestih, ki so deloma slovenske, deloma pa nemške ali talijanske, v kterih se pa brez obzira na slovenske ovčice ali samo v nemškem ali talijanskem jeziku podučava, propoveduje in Bog moli!!! Napravil sem tri izkliknice, ker je to v nebo vpijoč greh storjen ne toliko na škodu slovenski narodnosti, ampak na škodu naše slovenske čudorednosti.

Z vpeljanjem slovenščine v šole, pisarnice in cerkev se bo vpeljala posredno tudi v naše družtveno življenje.

Te potrebe, ki sem jih do sedaj naštel in kolikor mogoče pretresel, namreč probudenje narodne zavednosti, vterjenje domorodstva, uspeh sloge, bližanje našega književnega jezika hrv. serbskemu književniku, in vpeljanje slovenščine v javno in privatno življenje so za nas najvažnije in najsilneje, — so potrebe perve verste. Na nje se opira naše narodno blagostanje! — Potrebe pa, ki jih bom še dalje omenil, so potrebe druge verste, zato mi morda nobeden ne bo zameril, ako jih ne bom preširoko razgrinjal, akoravno bi tudi vredne bile obširnega pretresa.

Kratkočasno berílo.

Dve kleti ali konobi.

(Dalje.)

Naglo ugasne Dómičino svečo, ki bi jo bila mogla izdati. Komaj se skrije Dómica za sodec in komaj Osip vtakne svečo za zvernjeno čutaro, kar je že težko storil, ker mu je sveča spet padla s svetilnika, kar se vrata odpró in stari Ovčarić, z lučjo v roki, ravno po stopnicah pride.

Pridši za zadnji del konobe, se oberne k Osipu, ki je na sodec naslonjen stal.

„Osipe“ — ga nagovorí Ovčarić z glasom precej prijaznim — „pojdi z mano gori“.

„Gori?“ — vpraša Osip neizrekljivo prestrašen, in šumenje, ktero je storila nehoté Dómica za sodom, ravno takrat prepadena, bi bilo gotovo izdalo njeno pričujočnost, ako bi ne bil k sreči Ovčarić enmalo gluh.

„Da“ — odgovorí Ovčarić — „Bačvarica se je pripeljala z Lorko in te hočete viditi“.

„Če je Bačvarica gori“ — dostopi Osip — „jaz ne grem gori“.

„Kaj?“ — zaupije Ovčarić z nagerbanim čelom — „ti ne greš gori?“

„Ne grem, in ko bi deset let me čakala! Raje tukaj glada poginem, kakor oženiti se z Lorko“.

„Porednež!“ — se zadere Ovčarić oziraje se po kaki palici ali kakem kolu — „te bom ubogljivosti učil“.

„Ne jezite se, oče! vse je zastonj“.

„Ali se prederzneš tako z mano govoriti?“

„Jaz z vami tako govorim, kakor se človeku mojih let spodobi in kakor me vi silite s svojim nepristojnim obnašanjem“ — odgovorí Osip, čigar pogum je do verha dokipel zavolj bližine njegove Dómice, ki je vsako njegovih besed slišala in ga navdajala s serčnostjo, ktere se pred še zavedil ni. „Vi še zmiraj mislite, da morete z mano ravnati, kakor s smerkovim dečkom, pa se motite. Jaz poznam svoje dolžnosti do Vas, oče! in se nikoli ne bom pregrešil zoper nje; al jaz imam tudi že leta, v kterih se več ne ravná s človekom po živinsko, ker ima človek že sam toliko pameti, da vé, kaj je storiti, kaj pa opustiti“.

„Ti hencani fantalin! kako se mi danes čuden vidiš!“ — reče Ovčarić, ki je sam stermel nad nenavadno serčnostjo svojega sina.

„Kakošen se vam dozdevam, ne vem“ — odgovorí Osip; — „al to vém, da tega ne morem storiti, kar vi terjate od mene. Nikdar ne bom jenjal, vam iz serca hvaležen biti za vse, kar ste mi dobrega storili. Al da bi vam slepo sledil v najvažniši zadevi svojega življenja, da bi vam slepo bil poslužen, kakor têle mesarju, v zadevi, na kteri je ležeče vse moje prihodnje življenje, tega ne bom storil ne zdaj, ne nikdar, toliko več, ker moji ljubezni do Matelićeve Dómice na potu stojí samo smešno sovražtvo, zavoljo kterega mora vas in njega sram biti, da ga že davno niste poravnali“.

„Pak bodi vendar pameten“ — mu odgovorí Ovčarić;“ Dómica je že, bi rekel, omožena in za te izgubljena, gospodinjo pa si moraš vendar-le dobiti danes ali jutri. Zato pamet veléva, zgrabiti priložnost, kadar se ponuja kaj dobrega. Mi si ne moremo izbirati po nagnjenji serca, kakor v mestih gospôda, ktera živí brez skerbí, kakor vrabci na konopljišču; gospodje si morejo izbirati vsaki najlepšo, ker imajo s čim. Tudi meni je v mladosti neka druga bolj dopadala, kakor ranjka tvoja mati, Bog ji daj večno luč! in vendar sem jo vzel in sem ž njo v srečnem zakonu živel, ker zmirom sva imela polne roke dela in ni bilo nikdar časa na drugo misliti kakor na gospodarstvo, na vinograd in zidanico“.

„Zato posnemaj moj izgled, Osipe! in hodi z mano gori, — Bačvarica in njena Lorka....“

„Tristotisoč milijonov peklenskih pregnanih podgan!“ — zagromi ta hip iz sosedove kleti strahovit glas, da se razlega krog in krog. Glas pa ni bil nobenega druzega kot Mateličev, kteri je precej za tem zmašil se skozi poklino v grozoviti podobi Orlanda bésnega.

V tem ko sta kregala se Ovčarić in Osip, je prišel namreč Matelić v svojo konobo sam po vina za večerjo, ker mu ga ni donesla Dómica, in približavši se nevedoma do luknje ostermi, ko ugleda svetlobo iz sosedove kleti.

„Ste prekopali v mojo konobo?“ — se zadere Ovčarić, ko zapazi Matelića.

„Tat! ropar! razbojnik!“ — upijeta potem ob enem Ovčarić in Matelić, skočita kakor dva razkačena in serdita jastroba eden proti drugemu, se zgrabita za suknji in vratne rute in treseta eden drugega kakor dve češpljeve drevesi. Taisti hip skoči tudi Dómica, vse drugo pozabivši, iz svojega skrivališča, se obesi Ovčariću za škrica in ga vleče ritnisko z vso svojo močjo, ob enem pa tudi Osip Matelića odzad prime in ga vleče preč.

Zdaj ugleda Matelić svojo hčer in kakor od strele udarjen izpustí svojega sovražnika, ki se tudi oberne, ko vidi človeka, ki mu tako junaško obdeluje njegova škrica in v veliko čudenje zagleda Matelićevo hčer.

„Kaj pa ti delaš v sosedovi konobi? Kako si noter prišla?“ — odgovori Osip, vstopivši se med-nj in med svojega očeta.

„Pa kdo je naredil to luknjo? kdo je prekopal?“ — vpraša Matelić.

„Vi sami ste prepokali!“ — zavpije Ovčarić.

„Nikdar, vi ste to storili!“ — se zadere Matelić.

„Obadva se motita“ — odgovorí Osip — „ne moj oče niso prekopali, ne vi niste tega storili“.

„Toraj si ti prekopal!“ — zarjove Matelić.

„Ne, tudi jaz nisem prekopal!“ — odgovori Osip.

„Toraj je prekopala vaša hči!“ — se péni Ovčarić.

„Vi ste pijani!“ — dostavi Matelić.

„Ne serdite se, oče Ive!“ — povzame Osip — „tudi Dómica je prekopanja tako malo kriva, kakor mi drugi trije“.

„Pa prekopano je vendar!“ — odgovori Matelić.

„To se vidi!“ — reče Ovčarić.

„In sicer v mojo konobo!“ — zaupije Matelić.

„Ni res, lažete, v mojo!“ — se zadere Ovčarić.

„Kdo je toraj prekopal?“ — vprašata ob enem Matelić in Ovčarić.

„Prekopala je neka stvar“ — odgovorí na to Osip — „ktere vidva oba ne moreta poklicati pred sodbo, in ko bi celo soseščino proti nji na noge spravila; bila je — strela“.

„Strela?“ — vprašata starca z največjim začudenjem in kakor iz enih ust.

„Da, strela“ — napreduje Osip — „ktera je o zadnjem viharji v naše poslopje treščila, akoravno nismo mogli zaslediti nobene škode; ona je storila to luknjo, ki sem jo jaz malo popred po naključbi iztaknil, in skozi ktero sem tudi tukaj skupaj prišel z Dómico“.

„Torej niste vi k meni prekopali?“ — vpraša Matelić Ovčarića.

„In vi tudi ne k meni prerili?“ — ta vpraša unega.

Taisti trenutek prištorklja Marko, véliki hlapec Ovčarićev, po stopnicah v klet. Presilna naglost vendar, kakor je hitel, je bila kriva, da mu je spodletelo na sredi stopnic, in bliskoma kakor po stermi polzki derči švigne doli po stopnicah in prileti med noge doli stoječim.

„Kakošna strela pa še je to tele doli telebila? — zareží Ovčarić na preplašenega dersača, ki se je hitro spet pobral, in si z roko terl ude pobite.

„Bo-bo-botra Ba-bač-bačva-va-varica...“ začne jecljati Marko.

„Bačvarica mislim ti vendar ni ukazala, da nam moraš pobiti noge“ — godernja Matelić in si mane meča, na ktere

ga je Marko nemilo sunil s škornjo z žebljiči gosto podkovano.

„Naka, tega mi ni ukazala“ — odgovorí Marko.

„Kaj je toraj z Bačvarico?“ — vpraša Ovčarić, ki je zavolj teh dogodb popolnoma pozabil Bačvarice, ki je čakala v šotoru.

„Ona se je že strani peljala“.

„Kaj? odpeljala se je že?“ — plaho vpraša Ovčarić.

„Da!“ — hlapec nadalje govori. „Ravno sem stopil pred vrata, ko so jo njeni hlapec in naše dve dekli valili na voz; rekla mi je strašno huda, da ste vi pravi tepec...“

„Ti gerda baba! Je to rekla stara bačva?“ — serdito vpraša Ovčarić.

„Da, in da ste požrešen skopuh“.

„Dosti! molči!“

„In zarobljen, samogolten gorjanec“.

„Dosti, dosti; boš molčal!“

„Bedasti capin in kmečki teleban“.

„Tiho bodi!“ — zavpije Ovčarić.

„Tudi je rekla“ — nadaljuje Marko, ki se ne dá motiti v svojem poslanstvu, „da takega ženina, kakor je Osip, bi ji vsaki lahko ukradel“.

„To je dobro povedala; hvala ji!“ — se nasmeja Osip.

„Takega štora“ —

„Kako?“ — jezno zavpije Osip.

„Takega gerčastega cepca“.

„Zdaj je pa dosti!“

„Je djala, in potlej je še djala: Ne ona, ne njena Lorka nečete nič več slišati od takega teleta“.

„Ravno tak pozdrav“ — se zdaj oglasi Dómica svojemu očetu — „ravno to morete tudi vi sporočiti prismojenemu Čepu“.

„Misliš, da?“ — jo vpraša oče.

„Temu spačenemu krofcu“.

„Tiho, ne brusi jezika!“

„Temu vinskemu sodcu“ — nadaljuje Dómica, zmiraj serčneja, ker je njeni pogum, na začudenje Matelić-evo, zavolj pričujočnosti Osipove ravno tako rastel, kakor je popred njena bližina izbujala Osipovo serčnost. „Temu lačnežu, kterega edino mika očetova konoba“.

„Ali ne boš molčala!“

„Ki me hoče za ženo vzeti samo zavolj 100 veder vina“.

„Molči, molči!“

„In ki nas je s tem, da ga danes ni bilo, v sramoto pripravil pri vseh sosedih“.

„In v celi fari“ — dostavi Osip. „To je sramota, ktere vi, oče Ive, nikakor ne smete voljno terpeti“.

„In ktera tudi tebi serce greje“ — odgovorí Matelić.

„Do smerti se bom sramovala, ako ne bo danes zaroke“ — reče Dómica, zakrije svoj obraz in se začne milo ihtiti.

Matelić ni nikakor mislil, da bi se bila tudi v nedolžno serce njegove hčere prikrasti mogla dedšina vseh Evinih hčer, to je, kačja zvijačnost; zato jo začudeno gleda, ploskne z rokama in reče: „Na, tù naj kdo pogleda golobico, ki zmiraj hodi po hiši sèm ter tjè, kakor bi ji bile kokoši pšeno pojedle, zdaj pa žaluje, kakor da bi ji bil Čep k sercu prirastel“.

„Odkritoserčno rečeno“ — povzame zdaj Ovčarić besedo — gledé govorice po fari, tudi jaz krivice, ki vam 'jo je Čep naredil, bi ne prenašal meni nič tebi nič, kakor petelin na strehi veter“.

„Hi, hi!“ — se zaihti Dómica.

„Zares, ako bi jaz kaj imel opraviti pri tej reči“ — napreduje Ovčarić — „in ko bi vaša hči moja bila, bi rekel, da naj Čep še potlej ostane, kjer je bil danes“.

„Hi, hi, hi!“ — se začne Dómica ihtiti.

Ovčarić pa spet počne govoriti in reče: „Ako se premisli natanko vse, kar se je pripetilo, očitno vidimo, da naji je sam Bog hotel podučiti, kako imava ravnati, ker je celó najinima otrokoma, ktere sva hotla ločiti, z bliskom in s strelo naredil pot, po kteri sta se sošla.

„In pregovor pravi“ — mu Osip v besedo sežе — „da naj človek ne razvezuje, kar je zvezal Bog“.

„Ti ne ravnaš zmiraj tako po pregovorih, kakor danes“ — ga Matelić zaverne, in na njegovem obrazu je bil viditi zaničljiv posmehljej, ki je vendar precej izginil, ko se Dómica še huje začne jokati, kakor izgine solnce, kadar ga zakrijejo oblaki.

„Ker je temu tako“ — reče Ovčarić — „bi bilo moje mnenje, da bi midva ne prezirala Božjega migljeja in dala svoje konobi svojima otrokoma za doto; tako bi bilo nazadnje končano dolgo sovražtvo in nihče bi nič ne zgubil“.

„Oh da, oh da, dragi oče!“ — zavpije Dómica, hipoma ustavi svoje ihtenje in začne ljubeznjivo božati očeta po bradi, ktera je bodla kakor reženo sternišče.

„Gotovo bote zadovoljni z mano, ako bodem Vaš zet“ — dostavi Osip.

Toda Matelić se še zmiraj sam s sabo vojskuje in razmišlja, ali bi privolil ali branil, ko Dómica spet začne na vès glas plakati se, tako, da Matelić poslednjič spregovori: „No, naj bode, kar hočeta, da bo vsaj enkrat konec zopernega cviljenja“.

Ni mi moč popisati veselja, ki je po teh besedah prešinilo Osipa in Dómico; obešala sta se na vrat zdaj Mateliću zdaj Ovčariću, da sta se komaj ubranila njune prevelike hvaležnosti. V tem je pa Marko z vpitjem: „Živio ženin! živila nevesta!“ po stopnicah gori derl, da bi se bil v svoji hitrosti kmalo spet nazaj pridričal.

In zdaj si podasta sovražna soseda roke pervikrat v svojem življenji in gresta s svojima otrokoma v Mateličevo hišo, kjer je bila namesto Dómičine zaroke s pivskim bratom Čepom njena zaroka z Osipom pri polnih bokalih in veselih obrazih.

Vinski tergovec Čep pa ni mogel priti k zaroki. Kakor je Matelić drugi dan zvedil, je šel Čep, precej pijan, ponoči pred dnevom zaroke v svojo zidanico, v kteri je mošt vrel in zjutraj so ga tam našli zadušenega po morivnem soparu.

Vendar ime njegovo ž njim ni pomerlo, še dandanašnji, kadar se govori o kakem pijancu, prosto ljudstvo večkrat pravi: „On je prav Čep“.

Nekoliko tednov pozneje je bila ženitva Osipova in Dómičina; Matelić in Ovčarić sta pa od tega časa vsaki dan bolj spoznavala ceno in dobrodelnost prijatelstva, kterega sta tako dolgo pogreševala, in nikoli in nikdar se nista kesala, da sta na tako lepo poravnala dolgoletno in njuno življenje grenivno sovražtvo.

Poslovenil Lovro Primčkov.

Ilijade XVI. spev.

Poslovenil J. Ljubič.

(Dalje.)

Tako sta ta dva pogovore take imela med sábo,
Ajant pa dalje ni deržal se, ker so ga stiskale strele.
Njega so vžugali Zena naklep in pa verli Trojanci,
Krepki strelci; leskeča čelada pa grozno krog sencov
100. Je od strel zadeta rožljala, vedno naletje
Terda jo ruda, on pa na levi rami omaga,
Ker brez počitka vedno je deržal sčit gibajoči.
Vendar spodriniti niso ga mogli va-nj-ga strelaje,
In globoko vedno je herpal; pot pa povsodi
105. 'Z členov obili mu lije, si oddahniti ni mogel
Nikdar; krog in okrog se groza k grozi vverstuje.
Vile, povejte mi zdaj, k' v olimpskih poslopjih živite,
Kako ogenj je pervič v ladije padel Ahajske?
Hektor priskočil v bližo Ajanta jesenove pike,
110. Meč siloviti zavihtil in kopjišče za jeklom
Čisto presekal je, Telamonijev Ajant pa v roki
Štulasto kopje zahman obračal, ker pika jeklena
Dalječ od njega žvenkom bombečim na zemljo je padla.
Ajant spoznal v duši uzvišeni Božje naklepe,

115. Ter se zavzel, da bitve naredbe vesvoljno je vničil
Zen germeči v višavah, Trojancom pa zmago naklonil.
Stopi 's strelaja — in žark siloviti so vergli na barko;
V hipu je švignil okol in okol plam neugasljivi.
Ogenj tako okoli kermila se širi; Ahilej
120. Se ob stegno udari, pa proti Patroklu pravi:
„Urno na noge, velečastni Patrokel vitez!
Že pri ladijah čujem cverčanje ognja uragov.
Da bi le ladij nè vplenili in begú ne prepredli!
Urno obleci bojno opravo; jez pa čete bom sklical“.
125. Djal tako je, Patrokl se z jeklom orožil bliščečim:
Pervo okoli golen golenice je namreč navezal,
Krasne in lične, srebernimi sponami umetno zapete,
Dalej potem si persi z jeklenim oklepom oklenil,
Pisanim, svetlim silnega Ajakičev'ga tekúna,
130. In čez ramo obesil je meč si srebrorobčati
Jeklen, potler tud' ščit veliki pa terdokovani,
In na hrabro si glavo posadil je lično čelado
Z grivo pregosto, grozno vihral je čop znad čelade.
Zgrabil je močne dve sul'ci, k' ste dobro mu v dlan se podale.
135. Pike samo le vzel ni verlega Ajakidajca,
Pezne, velike in dobro kovane, nobeden Ahajcov
Ni je mogel sukati, Ahil le sam umel jo zagnati
Jesen peljanski, ki Keron očetu je bil ga podaril
Z temena Pelija, smert in pogin pripraviti vragom.
140. Automedontu pa velel je urno konje napreči,
Tega za pobijavcom junakov najbolj je čislal,
Bil mu je najumetnejši v bitve hrumenji se vesti,
K vozu mu vpregel Automedont konje berzoleteče,
Ksanta in Balia, ki ko piš sta urno bežala,
145. Ki ju je z vetrom Zefirom rodila nevihta Podarga,
Ko po livadah okeanskega brega se pasla.
Potler iskrenega Pedaza stranca zraven pripregel,
Tega pripeljal Ahil razdjavši je Hetjona mesto;
Da si po rodu ginljiv, je z večnimi dirjal konjiči.
150. Mirmidoncom v orožje stopiti je velel Ahilej
Vse obletaje šotore, oni pa kakor volkovi
S'rovožeruhi, kterim v sercih neizmerni pogum je,
Ki razmesarijo dolgorogat'ga jelena v dobravi
Ter ga požrejo, čeljusti pa vsem kervi rudečijo,
155. In v kardelu koračijo, ko iz tamnega vira
So se naserkali s tankim' jeziki černe vodice
Z verha, in izgoltajo zdaj moritev kervavo.
Je prestrašni pogum jim v persih, vamp pa naraščen.
Ravno tako Mirmidonski poveljniki in svetovavci
160. K verlemu drugu se berzonogatega Ajakidajca
Zbirajo, v versti Ahilej stojí junaškega serca
Konje in ščitorožene možake navduševaje.
Petkrat deset b'lo ladij je urnih, ki jih Ahilej
Zena ljublenec privodil do Troje; v vsaki je bilo
165. Petkrat deset možakov, kot na sedalih mornarjev.
Petim možakom je vodstvo sporočil, ki jim zaupal;
Sam pa z mogočno oblastjo bil je poveljnik najvišji.
Pervo versto Menestij z leskečim oklepom je vodil,
Drugi nadalje Evdor bil vodnik je bitev prijatel,
170. Tretji potem bil vodnik vojščak Peizander junaški,
Šterto pa versto viteški starec Foiniks je vodil,
Peto Alkimedon pa, Laerka sin korenjaški.
In ko čete je vse, tud' vojskovodje Ahilej
Vverstil in čedno uredil, poveljno besedo je zrekel:
175. „Mirmidonci, da mi nihče ne zabi žuganja,
S kterim pri berzih ste ladijah se Trojancom grozili
V celem času serdú, in vsaki je meni očital:
Terdi Peleja sin, je žolčem te mati redila,
Kruti! ki zaderžuješ nevoljne tovarše pri ladijah:
180. Raje domú se peljajmo na morjederkočem brodovji,
Ker ti tako togota hudobna serce je obsedla!
To besedičili ste na shodiščih, zdaj prikazalo
Bojnega krika se vel'ko početje, prej zaželjeno,
Zdaj naj sleherni sercom junaškim s Trojanci se bije!“
(Dalje sledí).

Dopisi.

Iz Železnikov 9. listopada. — Vsako leto na jesen dobimo v našo sicer tiho dolino za kake tri dni kraško burjo, ki žvižga okrog voglov tako, kakor da bi bila na koledvo najeta. Zoper navado pa se je letošnjo jesen dvakrat zatepla med naše gore. Tam-le pred vsemi Sveti je rojila tako, da je s stolpa naše farne cerkve vergla križ z jabelkom vred. Te dni smo jo zopet imeli in sicer tako merzlo, da res je zopet poterdila svojo staro pravico, s ktero se baba, rekoč: „devet plajšev se nič ne bojim; kožuh! tebi pa nič ne rečem“. — Predvčerajšnim smo pokopali žensko, ki je grabila listje v stermi gori med spodnjimi in zgornjimi Železniki, pa se spodtaknila, in v strahovitih skokih privalila se v ravnino, kjer je v malo trenutkih smert storila. — Letina se je tudi okoli nas dobro obnesla; zlasti sadja nam je mili Bog toliko dal, da smo preteklo nedeljo uzroka dovolj imeli, reči mu za obilne darove čast in zahvalo. — Še nekaj od vremena. Tudi naši preroki nam obetajo mehko zimo in do Božiča še obilo dežja. Bo li res ali ne, ne vem; toliko pa je res, da včasih gorjanci bolj vreme zadenejo kot sto pratik. J. Levičnik.

Iz Kranja 10. novembra. J. V. — Že dolgo, drage „Novice“, sem molčal, ker vam nisem vedel kaj posebnega povedati. V našem mestu je še zmiraj vse, kakor je bilo. Skor vsak le za-se skerbí, na blagor mesta pa nobeden ne misli. Zavolj latinskih šol se še dozdaj nič ni zgodilo, čeravno bi pervo le prošnje pismo na c. k. ministerstvo bilo. Po kerčmah in kavarnah znamo izverstno politikovati in precej vemo potrebe vsake dežele, in brez pomišljevanja vemo sto dobrih svetov, kako bi se pomagalo in poboljšalo o tej ali uni zadevi. Za korist mesta se pa nobeden noče potegniti. Nekaj koristnega smo vendar začeli, le škoda, da se tako dolgo ne izdela do konca. Štirno, ki jo je rajni gosp. profesor Hajne svojemu rojstnemu mestu napraviti dal in ktera najboljo vodo ima, smo dali z lepo obrezanim kamnom objeti, streho pa še dela polž. — Zadnjo nedeljo se je v Rupi nekaj posebnega zgodilo. Že dolgo časa se je po deželi tukaj dobro znan tat P. okoli klatil. Žandarji so ga iskali, pa ga niso vjeli, ker se je zmiraj po kotih skrival. V nedeljo večer pride v mlin blizo Rupe, in prosi kos kruha; mlinar mu ga rad dá in P. se vsede med drugo družino za mizo; tožiti začne, kako slabo da se mu godí in da nima mira ne ponoči ne podnevi; zmiraj v nevarnosti, bi bolj bilo za-nj, da bi več ne živel, in se sam umoril. Mlinar ne misli, da bi nesrečnež res takih misel bil; mu na to še s smehom nož ponudi, s kterim lih kruh reže; ta ga hitro zgrabi, in prej, ko se mu je ubraniti moglo, si ga sam z vso močjo v serce porine, da kmali potem pogine. — Da ne končam z žalostno prigodbo teh verstic, vam še nekaj smešnega povem. V Predasljih zdaj novo šolo zidajo, ki je že skor čisto izdelana. Plan te šole je najprej tukajšni gosp. inženir prav pripravno izrisal in ga potem na Dunaj poslal, da bi se tam poterdil. Tam so pa, Bog vé zakaj, zavergli ta plan in drugega lesem poslali, po kterem se je brez pomude šola zidala. Nedavno pridem v Predaslje in kaj vidim? Lih zraven velikih šolskih vrat se razprostira gnojna jama in stranišče (sekret) se kaže iz kota, memo kterega cesta v cerkev peljá. Kaj tudi na Dunaji tako postavljajo gnojne jame in stranišča, da so tukaj tako napraviti veleli! — Razun te šole so letos v našem kantonu še dve nove zidali, eno v Naklem, eno pa v Predvoru; — obe vasí ste bile kaj potrebne ljudskih šol.

Iz Ljubljane. Spet smo dobili novo postavo, ktera je deželi prav potrebna bila, namreč postavo za konjače ali konjoderce, ki jo je sl. deželno poglavarstvo ravnokar razglasilo in po deželi razposlalo. Rekli smo zgorej: potrebno postavo, in to po pravici, zakaj dosihmal konjač ni vedil, kaj so njegove dolžnosti, pa tudi ne kakošne pravice ima in koliko sme za to ali uno opravilo plačila terjati. Vse to zdaj natanko določuje od c. k. ministerstva poterjena postava, ki razpada v sledeče razdelke: 1. Kdo more konjač biti in kako to pravico dobiti; 2. in 3. razdelek popisujeta konjačeve dolžnosti, 4. razdelek pa določuje tarifo za različne opravila njegove. Tarifa je tako postavljena, da bojo konjači gotovo ž njo zadovoljni. Vselej je pa lastniku živine na voljo dano, ali hoče konjaču kožo za njegovo delo prepustiti ali pa po tarifi mu v dnarji plačati njegovo opravilo. Po §. 21 te postave je vsakemu konjaču ojstro ojstro prepovedano,

da se ne sme pečati ne z ozdravljanjem ljudí, ne z ozdravljanjem živine, bodi si zastonj ali za plačilo; zato tudi ne sme nikakoršnih zdravil imeti; pa tudi pričeval (cajgnisov) ne sme o živinskih boleznih dajati. Kdor zoper to ravná, bo po dotičnih kazenskih ali drugih postavah kaznovan. Ker je ta postava v tavžent iztisih natisnjena bila, jo more tudi vsak gospodar pri županu svoje soseske dobiti, da jo bere in zvé dolžnosti pa tudi pravice konjedercove. Da bi le spet ta dobra in zlasti v kužnih živinskih boleznih zlo potrebna postava ne ostala samo na papirju, kakor je pri nas le pregostoma navada! Ne moremo se pritožiti, da bi v našem cesarstvu ne imeli veliko prav dobrih postav, — al kaj pomaga, če jih kantonske gosposke položé na polico, kjer jih pokriva prah na debelo ali jih molj grudi, ali pa jih župani veržejo v kakošen kot, da jih še ne najdejo več, kadar bi jih treba bilo. Naj omenimo le ene take nesrečne postave, — postave namreč za pôsle. Koliko hrupa je bilo in upitja po tej postavi, dokler je nismo imeli; od leta 1858 jo imamo, pa komú je zdaj mar za njo, — koliko jih je, da jo poznajo! Saj §. 40 te postave nam kaže — kakor smo slišali se pritožiti — da se pôselska postava malo spolnuje. 40. razdelek te postave na priliko ukazuje, naj si naredí vsak župan bukvice, v ktere zapiše pôsla, kteri službe, pa tudi gospodarja, kteri pôslov iše. To je velika velika polajšava pôslom službo dobiti, pa tudi gospodarjem, pôsla najti. Al kje kaj takega najdemo? Menda nikjer. *) Postava le prazno slamo mlati, ker ni županov, da bi storili, kar postava veleva. Potlej pa tožimo, da se gosposke v vsako reč vtikujejo. Kaj more drugač biti, če sami nočemo storiti, kar je le nam samim v prid. Župani! ne dajte si očitati, da ste nečimerni v svojih opravilih. Vemo sicer, dobro vemo, da dosti več pelína kakor medú morate požreti v svoji službi in da imate več stroškov kakor dohodkov za svoj trud; al če ste že vzeli butaro županovanja na-se, nosite jo saj sebi na čast, ker vse na svetu ne more plačano biti. Saj ste vendar le župani svoje soseske in imate marsikako oblast v rokah, ki jo vaši sosedje nimajo. Za take pôselske zapisnike pa vas noben pameten človek ne bo gerdil, ako določite malo tarifo (kakih 10 ali 20 krajc.) za vsak tak vpis, naj bo pôsla, ki službe, ali gospodarja, ki pôsla iše. Vi imate delo s tem, in vsak bo rad par grošev plačal, da mu pomagate doseči kar iše. Pôsli in gospodarji bojo potem k vam hodili in bojo našli česar išejo. Zakaj vam samim je po 40. § poselske postave oblast dana, take zapisnike imeti. Taki zapisniki, če bi se vpeljali po celi deželi, bi bili velika dobrota pôselstvu cele dežele, in ne samo posamnim soseskam, zakaj, postavimo, če bi kak gospodar v okolici ljubljanski rad kakega hlapca ali deklo iz gorenske straní imel, bi se obernil na župana v Tersteniku, bohinski Bistrici itd. in ta bi mu povedal, ali ima kterega zapisanega; če ne, se bo obernil kam drugam. Kako zložno bi bilo to! Naj bi se ta reč povsod ravno sedaj vpeljala, ko je Božić pred durmi in naj bi verli župani, ki bojo to storili, „Novicam“ povedali, da so storili.

Iz Ljubljane. Družtvo za dnarno pripomoč obertnikom v Ljubljani pod vodstvom gosp. J. M. Horak-a tako marljivo skerbí za materialni prid manjših obertnikov naših, pa tudi ne prezira zaslug, ki se jih rodoljubni možje pridobujejo o duševnih zadevah našega slovenskega ljudstva. Lepa priča tega je pismo, ki ga je družtvo ravnokar z obilnimi podpisi ljubljanskih mestnjanov v slovenskem jeziku poslalo z diplomom vred slavnemu škofu diakovškemu gg. Jos. Jurju Strosmajer-ju, ki je, kakor naši bravci vedó, tako ljubeznjivo se v deržavnem zboru potegnil za slovenski narod. Pismo to se glasi tako-le: „Vaša Milost! Preblage besede, ki ste jih, Svetli Gospod! govorili u skupščini deržavnega svetovavstva slovenskemu narodu na čast in za blagor njegov, so segle globoko u serca vsem domoljubom in jih navdale z rajskim veseljem. Kakor sončni žarek, kadar predere gosto meglo, človeka ogreje in oživí, tako so mile besede Vaše kakor nebeški oginj prešinile poterte serca naše. Zagledali smo u Vašem priporočilu zarjo veselejše prihodnosti, ktera ima biti pravična živim potrebam slovenskega naroda in njegovim iskrenim željam“.

„Svetli Gospod, dobro spoznate, da omika narodov je Božji poklic, pa tudi krepák steber srečne deržave; u dosego tega pa je pred vsem treba, da se množé učilnice u duhu národnem prestvarjene, po kterih samo je mogoče dospéti pravo izobraženje narodov“.

„Krepke besede, s kterimi ste, Svetli Gospod! zagovarjali te zadeve u prid našemu ljudstvu unidan u Beču, so nam očitna priča žive ljubezni Vaše do naroda slovenskega, ki se zmožnega čuti kakor drugi narodi napredovati na poti omike“.

„Kako neobhodno potrebna je omika tudi tistim stanovom, ki si s svojo pridno roko morajo kruh služiti, da ne zaostajajo za drugim sebi u škodo in domovini u nečast, živo spoznava podpisano družtvo ljubljanskega mesta, ki se že več let prizadeva, u pripomoč biti obertnikom; zato pa si tudi njegovi družbeniki in deležniki u sveto dolžnost štejejo, Vaši Milosti, Veličastnemu Zagovorniku našega naroda pokloniti to zahvalno pismo in Vas ponižno prositi, da bi, čigar beseda pri Njih Veličanstvu, presvitlemu cesarju našemu in u zboru deržavnem veliko veliko veljá, blagovolili tudi vprihodnje pod Svoje krilo jemati Vam na veke hvaležni narod slovenski“.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — 5. dan t. m. se je začela pri tukajšni deželni sodnii očitno tista kazenska pravda, o kteri se že leto in dan govorí in je sedaj celo mesto tako na noge spravilo, da vsi tukajšni časniki skor le od te pravde govoré. Ta pravda ima svoj uzrok v lanski laški vojski, to je, v velikih goljufijah, ki so se v oskerbništvu armade z živežem, obleko itd. godile. Fml. baron Eynatten, ki je imel vse te rečí v svojih rokah, se je v zaporu obesel potem, ko je v pismu obstal, da se je hudo pregrešil. Tudi minister Bruk, od kterega sodniško pismo pravi, da bi bil mogel o mnogih rečéh te preiskave luč prižgati, se je pravdi odtegnil, da si je žile prerezal potem, ko je svoje pisma pregledal in nektere sožgal. Ostal je tedaj edini Franc Richter, pervi direktor kreditne banke dunajske, sovlastnik dveh fabrik (predivnic), vitez železne krone, oče 6 otrok, 52 let star, katoliške vere, rojen v Bohovem na Českem. Ker je kmali potem, ko so se silne goljufije zvedile, sum letil na tega sicer zlo obrajtanega moža, ki je imel na leto blizo 40.000 gold. dohodkov, so ga zaperli mesca sušca letošnjega leta. Še le sedaj je bila preiskava zlo zapletenih rečí končana in sodnija je Richterja zatožila krivega hudodelstva dopernešene in poskušene goljufije in pa da je uradnike zapeljal, da so svojo službeno oblast prestopili; ž njim vred sta zatožena Janez Krumbholz in pa Henrik Reyer, obá v službi pri fabrikah Richterjevih. Če bi hotli celo obravnavo popisati od besede do besede, bi potrebovali morebiti 20 naših listov; povedali bomo tedaj le ob kratkem važniše rečí. Sodniško pismo, na ktero se zatožba Richterja opera, ne pové ravno nobene krivice tako, da bi jo mogel človek z roko prijeti, kakor primemo tatú, ki nam je kaj ukradel; al sila veliko bolj ali manj gotovih dokazov našteva, kteri še le skupaj pričujejo krivico njegovo.

---

*) Ravno smo slišali, da je c. kr. kantonska gosposka okolice ljubljanske se hvale vrednega početja lotila in svojim županom napravo takih zapisnikov živo priporočila. Vred.

Da je hotel Richter podkupiti generala Eynattena, ki je v laški vojski več časa imel vso oblast za proviant in monturo v rokah, sodi sodnija iz tega, da je Richter ženi Eynatten-ovi 25 akcij severne železnice kupil in jih nji za 20.000 gold. prodal, čeravno je on 46.101 gold. za-nje dal. Richter je vedil — pravi zatožno pismo — da Eynatten je imel vse zakladanje laške armade v svojih rokah, in če njega na svojo stran dobí, bo dobička dovelj pri vsemu, kar bo za armado oskerbel. Richter je tudi obstal, da je baronovki tistih 26.101 gold. v dar dal, čeravno je popred rekel, da je mislil, da jih bo Eynatten pozneje plačal. Richter teh akcij tudi ni s svojim dnarjem kupil, ampak jih v bukve kreditne banke na izmišljeno ime C. J. Ritter-a zapisati dal. Pri konečni očitni pravdi je to reč tako razkladal, da se je sèm ter tjè precéj zmuznil iz zadrege, v ktero ga je predsednik sodnije pripravil, zakaj to je res, da Richter tako mirno, jasno in gotovo na vse vprašanja odgovarja, kakor da bi bil čisto nedolžen.

Dalje tožno pismo pravi, da je Richter po dogovoru z ministrom Brukom na ime kreditne banke prevzel, 4 milij. in 300.000 vagánov žita za armado oskerbeti le proti temu, da se mu stroški povernejo in pri vsakem vagánu 10 nov. krajc. dobička dá. Al pri tej kupčii so bili potem taki stroški zarajtani, da je vagán pšenice, pripeljan v Verono, veljal 15 gold., reží 13 gold. 31 kr., ječmena in ovsa po 8 gold. 63 kr.; verh tega je bilo blago tako slabo, da je le tretjina vsega bila dobra spoznana in da je cesarska kasa mogla kreditni banki samo za primešano perst in druge smetí 327.000 gold. plačati.

Potem je bilo poldrugi milijon cvilha treba; tudi to je dobil Richter v svoje roke, pa namesto, da bi bil od domačih fabrik blago naročil, se je obernil v ptuje dežele. Namesto platna za rijuhe in monturo je nasvetoval Richter bombažasto blago (kalikot) Eynatten-u, in Eynatten je vse poterdil, kar je Richter svetoval. Tkavci, ki so delali robo za armado, so mogli od njega prejo kupovati, ker izdelano blago je le on armadi prodajal. Tù je bilo spet veliko tavžentov dobička; verh tega tudi pri blagu ni bilo pravične mere. Z ministrom Brukom sta barantala na borsi tako, da je deržavna kasa z 210.000 gold. dolgá obložena bila. In tako še več druzih rečí na drobno našteva zatožno pismo. Rekli smo že, da na vse vprašanja Richter tako odgovarja, da podkupljenje se kažè le kot dar, goljufija le kot kupčijska špekulacija itd. Al izpraševanje še ni bilo pri koncu, kar je v petek predsednik gospod Schwarz zbolel, ker si je dan na dan preveč glavo napenjal; da se bo njegov prihodnji namestnik gospod Winter iz preiskavnih pisem v vsi ti pravdi dobro poučil, je nadaljava njena odložena do prihodnjega pondeljka. Ker bo veliko prič zaslišanih, bo pravda dolgo terpela. Al ž njo še ne bo vse pri kraji, ker prideta potem še dva tergovca na versto, ki sta vole za armado prodajala.

— Sliši se, da papirnate desetice bojo prišle kmali na dan; nekteri pravijo, da jih bo za 4, drugi da za 10 milijonov gold. Ker po novem zakonu ne more vlada sama brez dovoljenja deržavnega zbora novih dolgov delati, deržavnega zbora pa sedaj ni, da bi to dovolil, pravijo, da bo vlada izdanje teh desetíc prepustila dunajski banki proti temu, da bo toliko velikih bankovcov nazaj vzela, kolikor bo papirnatega drobiža med ljudstvo dala.

— Ministerski ukaz od 1. t. m. oklicuje, da se ima v tistih krajih, kjer je že vinski davek vpeljan, davek od tistega sadnega mošta (jabelčnika ali hrušovca, tepkovca itd.), ki ga gospodar doma za svojo družino ali svoje delavce potrebuje, le na polovico tiste tarife odrajtati, ki je za to postavljena.

— Po vseh deželah je padlo 8. dan t. m. toliko snega in so bili taki zameti, da po vseh železnicah je zaostala vožnja; do 10. t. m. še ni bilo odnikodar nobene pošte na Dunaj, ki je bil 8. in 9. tega mesca tudi poln snega.

— Škof in sekcijni predstojnik pri ministerstvu bogočastja in nauka, visokospoštovani gosp. Andrej Mešutar, je z veliko zahvalo cesarjevo za velikoletno izverstno službo stopil v pokojni stan.

— V pondeljek se je fzm. Benedek, vojskovodja avstrijanske armade na Laškem, odtod čez Ljubljano na Laško podal.

Horvaško. Iz Zagreba. Da v dandanašnjih okoljšinah, ko se tù dve stranki poganjate za obveljavo svojega principa o prihodnjih razmerah Horvaške do Ogerske, „Pozor“ ne počiva na rožicah, se očitno kaže v njegovem članku 35. lista pod naslovom: „Tko ljubi slobodu?“, v kterem nazadnje pravi: „A koga sve to nemože uvjeriti o našem slobodoljubju, neka se malko potrpi; budučnost će mu pokazati, tko više ljubi slobodu: mi ili naši kukavni protivnici?“

Ogersko. Iz Pešta. — Sliši se, da županija peštanska bode spet samostojna in da Ogrom priljubljeni grof Ištvan Karolyi bode prevzel to častno službo. Ako on to storí, pravijo, se tudi drugi ne bojo branili, jim podeljenih županij prevzeti in tako bode jenjal upor, ki je še zdaj proti cesarskemu diplomu. — P. H. piše, da zbor v Ostrogonu (Gran) se bode začel 25. dan t. m. Možje, ki bojo v ta važni zbor poklicani, še niso vsi znani; dosihmal jih je okoli 90 zapisanih.

Iz Verone. Prekucijna stranka zdaj nekako miruje in tudi na meji, kjer so si laški in avstrijanski vojaki blizo, se ne sliši več od nepokoja. Gèslo Lahov je zdaj: „Mir in pokoj, dokler ne pride pravi čas“.

Laško. 7. dan t. m. je prišel kralj sardinski Viktor Emanuel z Garibalditom vred v Neapolj. Ljudstvo ju je sprejelo z nepopisljivim veselim hrupom. Kralj sardinski je berž potem oklicati dal razglas Neapolitancom in Sicilijancom, v kterem pravi, da prejme iz njih rok kraljevo oblast tudi čez te deželi, in vse laške narode opominja, naj bojo složni, da se doverši „edina velika Italija“. S tem, da je kralj v posest vzel Neapolitansko in Sicilijo, je nehalo samopoveljstvo Garibaldovo. Garibaldi se je 9. t. m. poslovil od kralja in se podal v svoje samotno stanovanje na otok Kaprera. Da sta si Cavour in Garibaldi zlo navskriž in da je zatega voljo Garibaldi zapustil laško armado, pričuje časnik „Opin.“, ki pravi, da Italija spoštuje Garibaldita vojskovodja in mu je hvaležna, kar je storil za-njo z mečem v roki; al za deržavno vodstvo ni zmožen. Kakor se kaže, se kralj neapolitanski Franc II. ne bo dolgo več branil v Gaeti, ker se nek že pripravlja na odhod. Težko, da bojo sv. oče papež tudi še dolgo v Rimu ostali. V Parizu mislijo zdaj na to, naj se Rim kot poglavno mesto katoliškega kristijanstva okliče za svobodno mesto. Kaj bojo še skuhali, se vendar še prav ne vè. Gotovo pa je, da pismo, ki ga je angležka vlada 27. okt. poslala svojemu poslancu v Turin, je ravno tako povzdignilo sardinsko vlado kakor je osupnilo vse druge vlade in najbolj francozko; zakaj v tem pismu John Russel (Džon Rössel) naravnost pravi, da so Lahi prav storili kar so storili, ker vsak narod ima pravico se znebiti vladarjev, ako mu niso po volji; zato naj Lahom ne bo mar za ugovore od druzih straní. To hoče toliko reči kakor: „Italija ne meni se za Francoza; stori sama, kar se ti potrebno zdi!“ — Ker toliko nasprotnih vetrov piše, bo gotovo še viharja dovolj!

Kursi na Dunaji 13. novembra.

5% metaliki 66 fl. 90 kr.	Ažijo srebra 33 fl. 65 kr.
Narodno posojilo 78 fl. 20 kr.	Cekini 6 fl. 36 kr.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.